

Ірина Білецька,
доктор педагогічних наук, професор,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОВИ І КУЛЬТУРИ

Розвиток лінгвокультурологічного напрямку, що передбачає вивчення й опис кореспонденції мови і культури в їх синхронній взаємодії, зумовлений прагненням до осмислення феномена культури як специфічної форми існування людини та суспільства в світі. При цьому мова виступає як засіб інтерпретації людської культури, ментальності нації. Основне завдання лінгвокультурології полягає у вивченні способів, за допомогою яких мова втілює в своїх одиницях культуру, зберігає і транслює її.

Н. Алефіренко відзначає той факт, що в якості предмета лінгвокультурології виступає світ «вербалізованих цінностей» [1, с. 47–54], які є продуктом духовної і матеріальної діяльності людини, а її зміст складають три компоненти творчої діяльності людини, які стосуються створення і передачі смислів: мова, свідомість і культура.

У цьому зв'язку варто звернутися до праці В. Воробйова, в якій розглядаються теоретико-методологічні основи лінгвокультурології і яка визначається як «комплексна наукова дисципліна синтезуючого типу, що вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в її функціонуванні, відбиває цей процес як цілісну структуру одиниць в єдності їх мовного та позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів і з орієнтацією на сучасні пріоритети і культурні установки (система норм і загальнолюдських цінностей)». Предметом лінгвокультурології науковець визначає «взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в процесі її функціонування і вивчення інтерпретації цієї взаємодії в єдиній системній цілісності» [2].

В. Красних трактує лінгвокультурологію як «дисципліну, що вивчає прояв, відображення і фіксацію культури в мові та дискурсі, безпосередньо пов'язану з вивченням національної картини світу, мовної свідомості, особливостей ментально-лінгвального комплексу» [3]. На думку автора, виявлення лінгвокультурологічної специфіки можливе на підставі лінгвокогнітивний підходу до комунікації, що дозволяє проаналізувати як загальнолінгвістичний аспект, так і національно-детермінований компонент.

Проблеми лінгвокультурології також розробляються В. Карасиком, який розглядає її як «комплексну галузь наукового знання про взаємозв'язок і взаємовплив мови і культури», а також робить акцент на її порівняльному характері. Як стверджує вчений, основною одиницею лінгвокультурології є культурний концепт, а в якості одиниць вивчення, вважає він, є реалії і «фонові значення, тобто змістовні характеристики конкретних і абстрактних найменувань, що вимагають для адекватного розуміння додаткової інформації про культуру певного народу» [4, с. 103–121].

У ряді робіт лінгвокультурологія розуміється як дисципліна, що вивчає «окремі об'єкти концептуальної картини світу і їх осмислення суспільною свідомістю та мовою з точки зору об'єкта відображення, одним з яких є етнос» [5]; як наука, пов'язана з аналізом взаємодії мови і культури: «лінгвокультуру ми визначаємо як особливий тип взаємозв'язку мови і культури, що виявляється як у сфері мови, так і в сфері культури, та підлягає виявленню в зіставленні з іншим типом взаємозв'язку мови і культури, тобто в порівнянні з іншого лінгвокультурою» [6, с. 68].

За визначенням дослідників, «лінгвокультурна концептологія – предметная сфера лінгвокультурології, обмежена об'єктом дослідження: семантичними властивостями культурних смислів, що знаходять регулярний вираз у будь-якій етнічній мові» [7, с. 64–72]. Її наближені передумови створені когнітивною лінгвістикою і когнітивною психологією, де були напрацьовані універсальні методики структурного аналізу та фреймового моделювання семантики одиниць ментального лексикону. До завдань лінгвокультурної

концептології входить виявлення специфіки конкретного лінгвокультурного наповнення певних універсальних змістовних структур і моделей. Змістовне наповнення концептів як «смислів світоглядних універсалій», в яких фіксуються ціннісні домінанти, що забезпечують розуміння світу і людини, змінюється від культури до культури, від етносу до етносу, від однієї соціальної групи до іншої та від однієї особи до іншої. Вивчення етно- і соціокультурної варіативності цих сутностей дозволить внести певні корективи в структуру базової («усередненої») і модальної (найбільш типової) мовних особистостей, представлених у тій чи іншій лінгвокультурі. Кожен носій мови виступає одночасно і носієм культури, а отже, мовні знаки набувають здатності виконувати функцію знаків культури і тим самим слугують засобом прояву основних установок культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурологический аспект когнитивной семантики. *Русистика*: сб. науч. тр. Киев, 2002. Вып. 2. С. 4–7.
2. Воробьев В. В. Лингвокультурологическая парадигма личности. М.: Рос. ун-т дружбы народов, 1997. 170 с.
3. Красных В. В. Этнопсихолингвистика и лингвокультурология: лекц. курс. М.: Гнозис, 2002. 282 с.
4. Карасик В. И. О категориях лингвокультурологии. *Языковая личность: пробл. коммуникативной деятельности*. Волгоград, 2001. С. 3–16.
5. Шейгал Е. И. Лингвокультурология: языковая репрезентация этноса: учеб.-метод. пособие к спецкурсу для студентов фак. иностр. яз. Волгоград: Перемена, 2002. 177 с.
6. Евскова Т. В., Снитко Т. Н. Построила ли лингвокультурология свой предмет? *Общественные науки*. 2005. № 1. С. 77–82.
7. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентр. парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. 2001. № 1. С. 64–72.